

HOFJESKRANT

NIEUWSBRIEF VAN DE STICHTING LANDELIJK HOFJESBERAAD

nummer 32, najaar 2013

Voorjaarsvergadering, april 2013. Teylershof Haarlem

VERDER IN DIT NUMMER:

- Mededelingen van het bestuur
- Van de voorzitter
- Verslag Voorjaarsbijeenkomst in Haarlem
- Huismeestersdag
- Terugtrede Cor Hoekema
- Een nieuwe penningmeester en twee nieuwe adviseurs
- Proosten op contract
- Plaatsing van de vergulde windvaan op het Wildemanshof in Alkmaar
- Boekbespreking: Koninklijke Haagse Woningvereniging van 1854
- 100 jaar Fontainehofje in Zuid
- Hergebruik oude hofjes

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

LANDELIJK HOFJESBERAAD

De Stichting Landelijk Hofjesberaad is bedacht op 8 april 1997 en daadwerkelijk opgericht op 4 juni 1997.

BESTUURSSAMENSTELLING:

Drs M.D. van den Briel, voorzitter tot november (020-620 28 39)
Dhr H. van Eesteren, voorzitter vanaf november (070-350 63 48)
Ing J. H. Willemink, penningmeester (023-528 84 36)
Mr E.W. Oosterbaan, secretaris (0224-215 185)
Mw E.C.M. Elzenga-Duynstee, lid (0318-613 282)
Drs J.M. Poldermans, lid (06-1695 1651)
Dr W.J.H. Verwers, lid (033-253 74 61)
Mw mr J.B. Baars-Goettsch, lid (035-8877 793)

Als adviseurs van het bestuur treden op:

Dhr jhr G.G. Witsen Elias, voormalig secretaris LHB
Mw drs R.C. Willeumier, *monumenten en wonen*
Dhr A.J. Brand, *zorg*

HOFJESKRANT

De Hofjeskrant is voor geïnteresseerden op aanvraag beschikbaar. Bestuursleden van de aangesloten hofjes krijgen de krant automatisch op hun huisadres.

SECRETARIAAT

Stichting Landelijk Hofjesberaad
Vooruitgangstraat 167, 2032 RK Haarlem
Het secretariaat is tijdens kantooruren te bereiken op 023 - 5400644, info@hofjesberaad.nl
Contactpersoon: Joke Slootheer
www.hofjesberaad.nl

AANMELDING NIEUWE LEDEN

Voor meer informatie over het Landelijk Hofjesberaad en/of de mogelijkheden voor aansluiting bij het beraad kunt u zich richten tot Joke Slootheer (secretariaat).
Natuurlijk zijn wij ook zeer geïnteresseerd in uw reactie op de Hofjeskrant. Belt of mailt u gerust, ook als u een actieve bijdrage wilt leveren aan het werk van de stichting.

ADVERTENTIEARIEVEN

De advertentietarieven voor de Hofjeskrant zijn sinds 10.02.2004 niet veranderd. Zij bedragen:

1/6 pagina	€ 150,-	1/2 pagina	€ 500,-
hele pagina	€ 750,-	hele achterpagina	€ 1.000,-

LANDELIJK

HOFJESBERAAD

COLOFON

Uitgave van het Landelijk Hofjesberaad.
Verschijnt tweemaal per jaar: voorjaar en najaar
ISSN: 1872-5619

Redactie: J.M. Poldermans, W.J.H. Verwers
Vormgeving: Tekst in Vorm, Joke Slootheer
Druk: Paswerk Grafisch, Cruquius

NAJAARSBIJeenKOMST 2013

Op zaterdag 2 november 2013 wordt de najaarsvergadering van het LHB gehouden. Deze zal plaats vinden in het Schellingwouderkerkje, Wijkergouw 6, te Amsterdam (postcode 1023 NX).

De middagbijeenkomst staat in het teken van het afscheid van de voorzitter, drs M.D. van den Briel.

Na de ontvangst (vanaf 10.30 uur) begint om 11.00 uur de bijeenkomst. Daarin zal eerst de heer ir G.J. Luijendijk, beleidsmedewerker van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, ons bijpraten in zijn bijdrage *De vernieuwde BRIM: de stand van zaken*. De volgende punten die aan de orde komen zijn de huishoudelijke vergadering en de overdracht van het voorzitterschap aan de heer H. van Eesteren.

Na de lunch (voor alle aanwezigen) begint om 14.00 uur een mini-symposium met de titel *Hofjes: een woonvorm voor alle tijden?*

Tijdens het symposium spreken A.J. Brand (LHB adviseur op het gebied van zorg), ir P. van Assche (architect) en mevrouw drs R.C. Willeumier (LHB adviseur op het gebied van monumenten en wonen), gevolgd door een korte discussie. Om 15.30 uur wordt de bijeenkomst afgesloten met een borrel.

Inmiddels hebt u een uitnodiging voor deze bijeenkomst ontvangen. Voor meer informatie kunt u zich wenden tot het secretariaat (Joke Slootheer, info@hofjesberaad.nl).

VAN DE VOORZITTER

VERTREK VAN DE VOORZITTER

Toen in 1997 het Landelijk Hofjesberaad (LHB) werd opgericht ben ik voorzitter geworden en sindsdien gebleven. Al geruime tijd heb ik binnen het bestuur aangegeven dat ik het tijd vind om de voorzittershamer over te dragen. Dat zal plaatsvinden op de najaarsvergadering op 2 november. Huib van Eesteren, tot voor kort directeur van de Koninklijke Haagse Woningvereniging van 1854 in Den Haag, zal het stokje overnemen.

De oprichting van het LHB is niet vanzelf gegaan en heeft geruime tijd geduurd. De eerste aanzet, gepaard aan onvoorwaardelijke steun, is gegeven door de Stichting het R.C. Maagdenhuis, hetgeen ons tot op dit moment tot dankbaarheid stemt. Op 9 juli 1997 werd de Stichting Landelijk Hofjesberaad een feit.

Het is een prachtige tijd geweest: ik heb heel veel mensen ontmoet, prachtige monumenten kunnen bezoeken, veel geleerd en vooral ook de hofjes kunnen promoten.

In al die jaren is het LHB gegroeid van in eerste instantie 22 deelnemende stichtingen tot ruim 80 deelnemers nu, die ruim 120 hofjes beheren. De bekendheid over hofjes in monumentenland is toegenomen, met name door deelname aan landelijke organisaties, zoals de Federatie Instandhouding Monumenten (FIM).

Bij de landelijke overheid hebben wij getracht gunstige regelingen te bedingen, vooral voor de particuliere hofjeseigenaren: weliswaar zonder succes, zoals u bekend is, maar ook in Den Haag is bekendheid over ons

ontstaan, die zeker nog eens van pas zal komen.

In het allereerste begin kreeg ik de goede raad: ga niet vertellen hoe “zij” het moeten doen; geef aan hoe het kan en als ze willen volgen, dan is dat goed, maar als ze dat niet doen: het is hun goed recht. Deze woorden heb ik altijd goed onthouden en ik ben er zeker van dat die houding ook geleid heeft tot het verkrijgen van uw vertrouwen.

De eerste keer dat wij als bestuur op bezoek gingen bij de politiek, was dat na een zeer aarzelende toestemming uwerzijds. Een dergelijke actie wordt nu als vanzelfsprekendheid beschouwd: niets ondernemen wordt nu als onjuist gezien. Ik beschouw deze houding van uw kant als waardering. U heeft er kennelijk vertrouwen in gekregen dat de boodschap, die overgebracht moet worden, ook werkelijk overkomt, los van het resultaat.

De bezoeken aan (overheids)instanties waren eigenlijk altijd heel verrassend. Wij hebben ervaren dat de kennis over het fenomeen hofje minimaal is, dat soms, bijna letterlijk, de schellen van de ogen vielen door de informatie die wij overbrachten.

Een van de hoogtepunten in al die jaren was het congres dat op initiatief van het International Institute of Social History (IISG) in Amsterdam en met steun van het LHB gehouden is in september 2011 in Haarlem. Wetenschappers uit heel Europa gingen voor het eerst met elkaar in discussie over het fenomeen hofjes en ik kan u verzekeren dat naast de goede informatie-uitwisseling ook interessante discussies ontstonden. De uitwisseling heeft interessante gegevens opgeleverd en tot nieuwe contacten geleid. Het was bijzonder te ervaren hoe wetenschappers het op een uiterst vriendelijke maar

vooral ook vrolijke manier volledig met elkaar oneens kunnen zijn en met argumenten elkaar proberen te overtuigen van hun gelijk.

Veel ingewikkelder is het boekenproject. Hadden wij indertijd grootse gedachten over een prachtig maar ook dik en degelijk standaardwerk, de realiteit heeft ons gedwongen het plan te herzien en nu zijn er 2 boekjes in voorbereiding uit een geplande reeks van 8 boekjes. Het streven is dat deze 2 boekjes in het voorjaar 2014 aangeboden kunnen worden. Mijn verzoek om bij dit project betrokken te blijven, is gehonoreerd.

Natuurlijk heb ik mijn taak niet alleen gedaan. Mijn medebestuurleden hebben allen bijgedragen aan het welvaren van het LHB met hun eigen kennis en vaardigheden. Wij zijn als een hecht team met elkaar opgetrokken. Ik ben hen dankbaar voor deze zeer langdurige en uiterst vriendschappelijke samenwerking en de manier waarop wij in vergaderingen, maar ook daarbuiten, met elkaar zijn omgegaan.

Maar mijn dank ook aan u allen. Op de landelijke vergaderingen heeft u ideeën ingebracht, voorstellen gedaan en meege gedacht en elkaar geïnspireerd in het belang van het voortbestaan van de hofjes. U heeft het LHB gemaakt tot wat het nu is: een platform dat serieus wordt genomen.

Zoals ik aan mijn medebestuurleden heb gemeld: het is met enige smart in het hart dat ik afscheid neem als voorzitter. Vol vertrouwen laat ik het werk nu over aan onze nieuwe voorzitter en wens u allen veel goeds toe met uw hof.

M.D. van den Briel

VERSLAG VOORJAARSBIJEENKOMST

20 APRIL 2013, WAALSE KERK, HAARLEM

In de oudste nog in gebruik zijnde kerk in Haarlem, de Waalse Kerk (1262), vond dit jaar de Voorjaarsbijeenkomst plaats.

Het welkomstwoord werd uitgesproken door de voorzitter, de heer M.D. van den Briel. De heer R. van der Gaarden, secretaris/ouderling van de Waalse kerk, hield een korte, interessante inleiding over de geschiedenis van de kerk. Daarna kwam onze gastspreker, mevrouw E. Vooren, hoofd Wonen bij de woningcorporatie Intermaris te Hoorn, aan het woord. Haar lezing, een voor veel regenten uiterst interessante en voor de nabije toekomst van groot belang zijnde voordracht, had als titel: "Ontwikkelingen in de huurmarkt".

Hierna volgde het gebruikelijke huishoudelijk deel van de vergadering, waarvan hier slechts genoemd worden: het aftreden van penningmeester C. Hoekema (elders meer) en het toetreden, als nieuwe penningmeester, van de heer J.H. (Jan) Willemink (elders meer), het toetreden als adviseur *monumenten en wonen* van mevrouw R.C. (Renée) Willeumier (elders meer) en het toetreden als adviseur *zorg* van de heer A.J. (André) Brand (elders meer).

Na de lunch in de Waalse Kerk brak het middagprogramma aan: Een hofjeswandeling op eigen gelegenheid naar enkele in het oostelijk deel van het centrum gelegen hofjes waar uitgebreid tekst en uitleg gegeven werd. De wandeling eindigde in het statige Teylers Hof. Hier gaf mevrouw R.A.M. van Voorst van Beest-Gunst, de regen-

tes, een interessante uiteenzetting in en over 'haar' regentenkamer.

De bijeenkomst werd afgesloten met een geanimeerde borrel in de zonnige hoek van de hofstuin.

Het volledige verslag van de Voorjaarsbijeenkomst staat op de website.

HUISMEESTERSDAG 2013

IN HAARLEM

De jaarlijkse Huismeestersdag, inmiddels al de 9e, werd dit jaar op 19 september in het Frans Loenenhofje in Haarlem gehouden. De opkomst was groot waardoor de gebruikelijke leunstoelen het veld moesten ruimen om plaats te maken voor 38 klapstoelen.

Het was duidelijk dat de huismeesters elkaar al aardig hebben leren kennen gezien de geanimeerde begroetingen. Om precies 14.00 uur moest voorzitter Daan van den Briel de aanwezigen tot bedaren brengen om iedereen ordentelijk welkom te heten. Dat was voor de laatste keer, want op 2 november geeft hij immers de voorzittershamer door aan zijn opvolger Huib van Eesteren. Daan sprak zijn waardering uit over de grote opkomst en vertelde dat hij voor wat het onderwerp van een voordracht betreft altijd zijn oor te luisteren legde bij de huismeesters. Zo ook dit jaar. Enthousiast stelde hij dr. Henk Looijesteijn voor, historicus werkzaam bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam. Henk had als titel voor zijn voordracht bedacht: *Om Godswil of eigenliefde? Het hoe en waarom van het Nederlandse hofje.*

Henk gaf een boeiende uiteenzetting wat de drijfveren nu precies waren voor

gefortuneerde mensen om er toe te komen om een hofje te laten bouwen. Het verhaal viel goed bij de toehoorders gezien de vele, vaak humoristische vragen die er gesteld werden.

Na de voordracht van Henk werden de toehoorders gesplitst in twee groepen. De ene groep ging met Lieuwe Zoodma, regent van het Luthers Hofje, en Alice Nederkoorn, bestuurslid van de Lutherse Kerk, mee om hun naast het

Frans Loenenhofje gelegen hofje en kerk te bezoeken. De andere groep bezocht de Regentenkamer van het Frans Loenenhofje waar regent en gastheer Maarten Poldermans tekst en uitleg gaf over wat daar nu allemaal te zien was. Vervolgens wisselden de groepen van locatie.

Het slot van de bijeenkomst werd in het Paviljoen van het Frans Loenenhofje gehouden: een zeer gezellige afscheidsborrel waar nog lang nagepraat werd.

Binnenmoeders mw Th. Slinkert en mw J. Lugtig uit Alkmaar

TERUGTREDEN COR HOEKEMA

Op zaterdag 20 april, tijdens de voorjaarsbijeenkomst in Haarlem, werd het terugtreden van Cor Hoekema bekend gemaakt. Lang, lang daarvoor had Cor al, tijdens een bestuursvergadering, te kennen gegeven dat hij zijn penningmeesterpet aan de wilgen wilde hangen. Niemand nam Cor's opmerking serieus. Immers, Cor richtte zijn werk toch nog steeds met veel humor waardoor zijn medebestuurders gewoonweg niet wilden geloven dat het Cor ernst was. Ruim een half jaar later, iedereen was zijn opmerking al lang weer vergeten, herhaalde hij zijn verzoek. Enfin, om een heel lang verhaal kort te maken, dat verzoek werd uiteindelijk ingewilligd. Dertien jaar had hij de penningen van het hofjesberaad met veel verve meer dan uitstekend beheerd.

Cor was een uitstekend penningmeester. Hij wist altijd precies hoe het er

met 'zijn' penningen voor stond. Hij was daarbij geen 'makkelijke jongen' en paste goed op 'zijn' penningen. Hij had hart voor de zaak en je moest niet met een flut zaakje bij hem aankomen. Toen de redactie de Hofjeskrant met een bladzijde wilde uitbreiden zijn we eerst om de tafel gaan zitten en hebben toen moeizaam een hele rij argumenten opgeschreven waarom dat allemaal zo belangrijk was. Aan de telefoon deed Cor ons versteld staan. Na een uitgebreide inleiding werd hem om die extra bladzijde gevraagd. Wij zetten ons, gewapend met al onze argumenten op een papiertje schrap en wat zei Cor onmiddellijk: 'Uitstekend, de Hofjeskrant is ons visitekaartje. OK. Wat gaat dat eigenlijk kosten'. Het papiertje werd onmiddellijk, onder het slaken van een zucht van verlichting, opgefrommeld en ongebruikt in de prullenbak gemikt. Maar, toen we een keer een oud hofjesrecept publiceerden, begon hij te brom-

men: 'wat is dat nou?' en 'moet dat in de Hofjeskrant'. We hebben hem uitgebreid uitgelegd dat zo iets nu juist leuk was, weer eens iets anders. Maar Cor bleef het maar zo, zo vinden.

Cor had iets met computers, althans zo leek dat voor de leek. Hij heeft aparte systemen opgezet om overzicht en details van alle aangesloten hofjes 'voor het grijpen' te hebben.

Cor we zullen je straks missen. We hebben in Jan een uitstekende opvolger maar jij hebt nu eenmaal alles op de rails gezet en dat is niet niks. En naast dit alles zullen we je aanstekelijke speciale lach missen.

Het was een speciale en leuke tijd, die afgelopen dertien jaar. Het ga je goed.

KENNISMAKING MET DE NIEUWE PENNINGMEESTER

Onmiddellijk na het bekend maken, op de Voorjaarsbijeenkomst d.d. 20 april, van het aftreden van Cor Hoekema, maakte voorzitter Daan van den Briel bekend dat als opvolger van Cor benoemd is Jan Willemink.

Wie is Jan Willemink? Een korte schets.

Na een opleiding aan de Landbouw Hogeschool Dronten, de Hogere Bosbouwschool te Velp en drie jaar praktijkervaring op het Rentmeesterskantoor van zijn vader werd Jan in 1982 beëdigd als rentmeester voor de Rentmeesterskamer. Na twintig jaar samengewerkt te hebben met zijn vader zette Jan hun kantoor zelfstandig voort. Drie jaar geleden heeft Jan zijn kantoor ingebracht in een groter rentmeesterskantoor, gevestigd in Oud-Beijerland. Het werk van een

rentmeester bestaat uit het beheer van boerderijen, landerijen, landgoederen, het taxeren en verkopen van agrarisch onroerend goed, advieswerk in geval van ruilverkavelingen, herinrichtingen, onteigeningen, planschade, nadeelcompensatie etc. Jan is voorzitter van de werkgroep 'pacht' van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Rentmeesters om te trachten via het Ministerie van Economische Zaken te komen tot een beter pachtnormensysteem en verbetering van de huidige pachtregels.

De Hofjeswereld is Jan niet onbekend. Hij is 23 jaar regent van het Haarlemse 'Hofje in den Groenen Tuin', sinds een paar jaar bestuurslid van de Stichting Haarlemse Hofjes en penningmeester van de Stichting de Hofjeskrant in Haarlem.

NIEUWE ADVISEUR MONUMENTEN EN WONEN

Een half jaar geleden al heeft Renée Willeumier positief gereageerd op de vraag van ons bestuur of zij het adviseurschap *monumenten en wonen* op haar schouders zou willen nemen. Inmiddels hebben wij haar al een beetje leren kennen en iedereen is het er over eens dat Renée niet alleen een kundig adviseur is maar ook erg toegewijd en aardig. In 1972 studeerde zij af in Spaans en Vergelijkende Literatuurwetenschap, waarna zij als vertaalster Spaans gewerkt heeft. In 1986 is zij bij

de pas opgerichte Utrechtse Maatschappij tot Stadsherstel NV gaan werken. Al snel werd zij daar adjunct-directeur waarna in 2008 haar benoeming tot statutair directeur volgde. Momenteel is zij commissaris bij Stadsherstel. In de tussentijd heeft zij een aantal jaren bedrijfskunde gestudeerd. Zij is regent en rentmeester geweest van een vijftal hofjes, die in het bezit van Stadsherstel zijn. Op dit moment is zij regent van de Fundatie Metelerkamp. De hofjeswereld is haar dus niet vreemd.

NIEUWE ADVISEUR ZORG

André Brand heeft enthousiast 'JA' gezegd toen het bestuur hem gevraagd heeft om ons als adviseur *zorg* te komen helpen. André is sinds september 2011 werkzaam als directeur thuiszorg van Zorgbalans. Zorgbalans is één van de grootste zorgaanbieders in de regio Kennemerland met zorgdiensten in Haarlem en 17 omliggende gemeenten. Zorgbalans helpt mensen met een zorgbehoefte om zo lang mogelijk op eigen wijze vorm en inhoud te geven

aan hun leven. Zij bieden tijdelijke en langdurige verpleging, verzorging en behandeling aan. Dit doen ze zowel thuis als in hun woonzorgcentra en verpleeghuizen. Zij stemmen hun aanbod af op vragen en wensen van hun cliënten, waarbij rekening gehouden wordt met hun mogelijkheden en beperkingen.

DE HOFJESREEKS

Al jaren wil het bestuur van het LHB inzicht krijgen hoe en waarom het verschijnsel dat wij kennen onder de naam 'hofje', ontstaan is. Omdat de kosten voor gedegen onderzoek naar zo'n onderwerp te hoog bleken te zijn en de mate van belangstelling voor een dergelijke studie te beperkt om een uitgave rendabel te laten zijn, is een andere weg ingeslagen, op aanraden van de adviescommissie. Het streven is een serie van acht boekjes uit te geven waarin vanuit verschillende invalshoeken het verschijnsel hofje behandeld wordt. Het stramen voor ieder boekje, dat een tachtig pagina's omvat, is hetzelfde: ca. 55 bladzijden tekst en de rest illustraties.

De voorlopige of werktitels van de acht deeltjes, die niet in deze volgorde zullen worden uitgegeven, zijn:

1. Pseudofamilies onder één dak: het ontstaan van het fenomeen hofjes geplaatst tot ca. 1600/1620 in de sociaal-religieuze context van die tijd. Hierin ook aandacht voor hofjeskapellen en altaren.
2. De Gouden Eeuw van het hofje, ca. 1600/1620-1800 waarin de meeste hofjes werden gesticht of hun huidige verschijningsvorm kregen.
3. Hofjes in de moderne tijd, waarin het wedervaren van hofjes na 1800 wordt gevolgd en aandacht wordt ge-

schonken aan de alternatieven voor hofjes die dan opkomen.

4. De renaissance van het hofje: eigentijdse en toekomstvisies.
5. Hofjesstichters, waarin een schets wordt gegeven van de gemeenschappelijke kenmerken van hofjesstichters van de Middeleeuwen tot heden, en de veranderingen daarin. Kort en goed: wie waren de stichters van hofjes?
6. Hofjesregenten, waarin een schets wordt gegeven van de gemeenschappelijke kenmerken van bestuurders

van de hofjes van de Middeleeuwen tot heden; hierin ook aandacht voor de hiërarchie in steen, dat wil zeggen regentenkamers als uitdrukking van zorg en macht. Hierin ook aandacht voor de financiering.

7. Hofjesbewoners: doelgroepen van de zorg, hofjes voor vrouwen, ouderen, weeskinderen, geloofsgenoten etc.
8. Hofjesarchitectuur en architecten: een apart bouwkundig genre, waarin de verschijningsvormen van het hofje door de eeuwen heen zullen worden besproken, van de geometrische vorm van het grondplan tot de wijze waarop het hofje werd vorm gegeven.

Er zullen verschillende auteurs aan de realisatie van dit project werken. De eindredacteur is dr. H. Looijesteijn die ook als auteur van één of meer boekjes zal optreden.

Daarnaast is een advies- en leescommissie ingesteld. Daarin hebben zitting: Prof. dr. D. de Boer en Prof. dr. M. van Leeuwen. En namens LHB drs. D. van de Briel, drs. M. Poldermans en dr. W.J.H. Verwers.

Op 22 mei 2013 heeft de eindredacteur in de regentenkamer van het Venetiahof voor die werkzaamheden een contract met het LHB getekend. Vóór de zomer van 2014 zullen twee delen worden gepresenteerd.

PLAATSING VAN DE VERGULDE WINDVAAAN OP HET WILDEMANSHOF IN ALKMAAR

Enige jaren geleden werd duidelijk dat het Alkmaarse Wildemanshof aan een grondige restauratie toe was. De vorige restauratie was 40 jaar geleden uitgevoerd en weer en wind hadden in de tussentijd van het monument hun tol geëist. Na vijf jaar van plannen maken en slopende subsidie procedures lukte het vorig jaar, dankzij financiële steun van de provincie Noord-Holland, de zaak rond te krijgen.

Vanaf het begin van deze zomer staat het hof in de steigers en onder directie van Klaas Boeder voert aannemer Konst & van Polen de restauratie uit. Het is een lust voor het oog om te zien met hoeveel vakbekwaamheid en betrokkenheid de firma het restauratie ambacht in de praktijk brengt. Voor de thesaurier van het hof dreigt het echter meer een last dan een lust te worden. Het monument blijkt er op allerlei punten veel slechter aan toe te zijn dan werd verondersteld.

Naast deze zorgen was er vrijdag 13 september echter iets te vieren, op die dag werd namelijk het hoogste punt van de restauratie bereikt. Onder het toezien van de genodigden zette de Alkmaarse wethouder mev. A. van der Ven hiervoor de vergulde windvaan terug op zijn plaats. Voorwaar alle aanleiding voor een feestje en dat barstte, na afloop van deze heldhaftige daad van de wethouder, dan ook los. Er waren speciale Wildeman gebakjes en een aantal getalenteerde bewoners bracht een passend feestlied ten gehore. Onder het genot van een uitstekend hapjes- en drankjesbuffet bleef het gezelschap nog geruime tijd napraten.

De restauratie zal begin volgend jaar gereed zijn. Het hof bestaat dan drie eeuwen en kan zich op die gezegende leeftijd dan weer in haar oude luister aan de bezoekers tonen.

Piet Verhoeven

Wethouder mw A. van der Ven herplaatst de vergulde Wildeman windvaan

BOEKBESPREKING

KONINKLIJKE HAAGSE WONINGVERENIGING VAN 1854

DE BOUWGESCHIEDENIS VAN EEN KLEINE, ONAFHANKELIJKE VERENIGING

De vereniging is altijd klein, financieel onafhankelijk en eigenzinnig gebleven. Het woningbestand heeft sinds de oprichting regelmatig veranderingen ondergaan.

Men begon met het bouwen van woningen voor deugdzaame arbeiders en ambachtslieden. De laatste decennia bestaat het bezit voornamelijk nog uit kleine, binnenstedelijke woningen voor eenpersoonshuishoudens waaronder een aantal oude, op de klassieke hofjes van liefdadigheid lijkende wooneenheden, de zogenaamde sociale-woningbouw hofjes. Maar ook bezit men een in 2010 gereed gekomen moderne variant van een sociale-woningbouw hofje. Een prachtig uitgevoerd rijk geïllustreerd boek waarin alle gebouwen die de vereniging ooit in bezit heeft gehad en in bezit heeft, in hun maatschappelijke en ruimtelijke context besproken wordt.

Onze belangstelling ging in eerste instantie uit naar de sociale-woningbouw hofjes. De geschiedenis van de vereni-

ging, met name de ontstaansgeschiedenis, is dan ook van groot belang om de motivatie om met, wat later sociale-woningbouw hofjes zijn gaan heten, te beginnen. Welnu, die motivatie wordt buitengewoon helder geschilderd. Die uiteenzetting is zo vlot en plezierig geschreven dat men in één adem de rest van de interessante geschiedenis van de vereniging doorleest.

Kaart uit 1890 met daarop aangegeven de locaties van het toenmalige bezit

Die geschiedenis wordt in vier hoofdstukken behandeld:

- 1) 1854-1900, de periode van het pionieren en het uitdragen van een missie
- 2) 1900-1945, de periode van het zoeken naar de beste koers
- 3) 1945-1995, de periode die omschreven kan worden als een zakelijke transformatie
- 4) 1995 tot heden, de teruggang naar de kleine schaal.

Iedere periode is duidelijk beschreven en voorzien van uitstekende kaarten, plattegronden, schetsen en foto's. Het idealisme en het doorzettingsvermogen van de oprichters en vroege bestuursleden vormt voor het huidige bestuur nog steeds de inspiratie en de leidraad om de 160 jaar geleden in gang gezette doelstelling, om autonoom, idealistisch en tegelijk zakelijk generaties huurders een warm en goed onderdak te verschaffen, met veel elan door te zetten. En, schuilt hierin niet een duidelijke parallel met het hofbeheer door huidige regenten van zichzelf respecterend klassieke hofjes van liefdadigheid? In veel opzichten vormt dit prachtige en leerzame boek een *must* voor iedere regentenkamer.

Koninklijke Haagse Woningvereniging van 1854. De bouwgeschiedenis van een kleine, onafhankelijke vereniging.

Dorine van Hoogstraten, 2013.

Uitgeverij THOTH, Bussum.

ISBN 978 90 6868 618 0

100 JAAR FONTAINEHOFJE IN ZUID

AMSTERDAM

Op zondag 16 juni jl. was het feest in de Valeriusstraat 198 in Amsterdam. Precies honderd jaar geleden verhuisde het Fontainehofje van het in 1754 door Petronella Fontaine-Calkoen aan de Keizersgracht gestichte hofje naar een fonkelnieuw gebouwd hof midden in de polder achter het toen nieuwe Concertgebouw.

De honderdste verjaardag van deze verhuizing werd op een uitgelezen zonnige dag enthousiast gevierd met:

- een **open tuindag** en diverse muzikale optredens,
- een lezing door **Bas Lubberhuizen** over het ontstaan van de buurt,
- een **geveltentoonstelling** waarin foto's en teksten de geschiedenis vertellen van het honderdjarige pand,
- de uitgave van het boekje "**Honderd jaar Hofje in Zuid**", over de belevenissen van het Hofje en de Valeriusstraat.

Heel wat hofliefhebbers en buurtgenoten kwamen op het festijn af en genoten met volle teugen van het gebodene.

Als blijvende herinnering aan deze honderdjarige verjaardag diende het boekje:

HONDERD JAAR HOFJE IN ZUID,
'In het verleden ligt het heden en het nu wat worden zal'.

Een buitengewoon aardig en vlot geschreven boekje waarin niet alleen het verre verleden van het hof uit de doeken gedaan wordt, maar er wordt tevens aandacht geschonken aan het recente verleden, het heden en de, mogelijke, toekomst.

Het verre verleden handelt over het leven van Petronella Calkoen (1680-1753) en haar echtgenoot Joan Fontaine (1682-1731). Petronella was niet alleen sociaal bewogen, zij was jarenlang regentes van het Leprozenhuis, maar ook culinair

zeer geïnteresseerd, getuige haar nagelaten kookboek. Dit boek overigens inspireerde in 2004 enkele nakomelingen van Petronella en een zestal bewoners om het zeer geslaagde 'mini Kook en Stoov Boek' samen te stellen. Daaruit is een paar recepten in Hofjeskranten overgenomen. Terug naar Petronella. In 1753 laat zij in haar testament vastleggen dat een deel van haar vermogen gereserveerd moet worden voor bouw en onderhoud van een aan de Keizersgracht te bouwen hofje, dat de naam van haar overleden echtgenoot, Joan Fontaine, zal dragen. Een jaar later wordt het 'Fontaine Hofje' gebouwd.

De overgang van het verre verleden naar het recente verleden en het heden wordt gevormd door het hoofdstuk 'Regenten toen en nu'. Een keerpunt in het hofje vormt het jaar 1972, toen de jonge directrice (= binnenmoeder) Helen Calkoen de regenten zo ver kreeg dat niet alleen het hofje gemoderniseerd werd maar dat ook het reglement grondig werd aangepast.

In de laatste hoofdstukjes komen een bewoonster en enkele omwonenden aan het woord. Buurtherinneringen verlevendigen het gebeuren rond het hofje met als climax de bezetting van het Indonésische consulaat in 1975 door jonge Molukkers.

De toekomst wordt verwoord door een jonge architect die, met een werkgroep, een oplossing tracht te vinden op de

door het Haarlemse Codde en Van Besteynhofje opgeworpen vraag: 'Wat zijn nieuwe hofjesvormen die passen in deze tijd? Interessant.

Het boekje wordt afgesloten met de indrukken die het Fontainehofje maakten op de huidige bewoners, de 'minvermogene dames van onbesproken gedrag'.

Na het Fontainehofje bekeken en het boekje gelezen te hebben wordt één ding duidelijk: 'Ze doen het daar aan de Valeriusstraat verdraaide goed!

Voor belangstellenden is het boekje voor € 7,50 verkrijgbaar bij: Boekhandel Minerva, Koninginneweg 229, 1075 CS Amsterdam

Bewondering van het zojuist aangeboden LHB-steentje aan dhr. G. Sobels, regent van het Fontainehofje

HERGEBRUIK OUDE HOFJES

Af en toe gebeurt het wel eens dat je ergens in een voor jou onbekend plaatsje rond loopt en ineens geconfronteerd wordt met een oud gebouw dat aan een hofje doet denken. De uitstraling lijkt echter op van alles behalve op die van een hofje. Je kijkt nog eens goed, je informeert desnoods bij mensen die iets met het gebouw te maken lijken te hebben en dan blijkt vaak dat het gebouw inderdaad vroeger een hofje geweest is. Best interessant. Er zijn meerdere voorbeelden van deze exen bekend. Van tijd tot tijd willen we er een onder de loep nemen.

Als eerste voormalig hofje het volgende:

Onze voorzitter mailde ons, de redactie van de Hofjeskrant, een maand of vier geleden dat hij toevallig, bijna letterlijk, tegen 'iets aardigs' was aangelopen. Bij een van zijn omzwervingen door ons land was hij in Sint-Oedenrode, een kleine 10 kilometer ten noorden van Eindhoven, terecht gekomen. Een gezellig typisch Brabants dorp. In het overduidelijke hart van het dorp, in de Kerkstraat, achter een buitengewoon fraaie dorpspomp, ontdekte zijn geofend 'hooft' een gebouwtje dat alle bouwkundige kenmerken had om een hofje geweest te zijn. 'Gewees' inderdaad, want hoog bovenin de gevel was een formidabele hardstenen plaat gemetseld waarop vermeld stond:

St. Paulus Gasthuis. Gesticht door Jan Philip van Ameroyen. Anno 1546.

Bijna in dezelfde oogopslag ontwaarde hij wat lager, naast de deur, een ANWB-bordje waarop vermeld stond: Sint Paulus Gasthuis. Hofje voor behoeftige weduwen of alleenstaande vrouwen. Vóór 1435 gesticht door Jan die Swert en zijn vrouw Jutte van Erp. Lang gold Jan van Ameroyen als oudst bekende beschermheer. Het hofje was tot begin 1971 bewoond. De pomp dateert uit 1875.

bekende beschermheer. Het hofje was tot begin 1971 bewoond. De pomp dateert uit 1875.

Oorspronkelijk bevatte het gasthuis zeven woningen die bestemd waren voor arme, alleenstaande vrouwen – voorwaarde was dat deze vrouwen van onbesproken gedrag waren. Deze bewoonsters werden onderhouden door de opbrengsten van de boerenhoeve die onderdeel uitmaakte van het Sint-Paulusgasthuis. Van de oorspronkelijke woningen, met hun strooien dak en lemen wanden, is niets meer over. In 1744 werden de woningen gerenoveerd door de gemeente Sint-Oedenrode, die het gasthuis inmiddels in haar be-

zit had gekregen. Bij deze renovatie werden voor het eerst stenen gebruikt – zestig jaar later volgden pannendaken. In 1779 werd het gasthuis uitgebreid met twee woningen en in 1829 en 1957 volgden nieuwe uitbreidingen. Na die laatste uitbreiding bereikte het aantal bewoonsters een hoogtepunt: dertien. Van deze dertien vrouwen genoten er echter slechts zeven volledige verzorging – de overige zes kregen gratis onderdak geboden. In 1908 raakte het gasthuis zeven verblijven kwijt: zes woningen werden afgebroken wegens ernstige slijtage en drie verblijven werden omgebouwd tot twee woningen. In de tweede helft van de twintigste eeuw verloor het gasthuis zijn functie: door tal van nieuwe sociale voorzieningen was dergelijke armenzorg niet meer nodig en dus werd het gasthuis in 1966 opgeheven. De laatste bewoonster vertrok echter pas in 1971.

En, eveneens naast de voordeur, bevond zich een derde aanwijzing, een veel groter bord, waarop in keurige zwerige letters geschreven stond: Museum Brabantse Mutsen.

In dit museum, officieel het Museum van Brabantse Mutsen en Poffers, is nu een collectie Brabantse klederdrachtmutsen te bezichtigen.

Tja, het kan verkeren.

